

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/kultura/90749,Krakowski-przyczolok-wolnej-prasy.html>

ARTYKUŁ

Krakowski przyczółek wolnej prasy

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce (1956-1970) Od Października do Grudnia (1970-1980) Od Gdańska do Gdańska (1980-1990) Epoka Solidarności

Autor: CECYLIA KUTA 31.03.2022

24 marca 1945 r. ukazał się pierwszy numer „Tygodnika Powszechnego”. Jego wydawcą była Kuria Książecko-Metropolitalna w Krakowie.

Decyzja ówczesnego metropolity krakowskiego arcybiskupa Adama Sapiehy o wydawaniu pierwszego po 1939 r. pisma katolickiego – w sytuacji, gdy jeszcze trwała wojna – była śmiałą inicjatywą. Sapieha i grupa świeckich katolików, którzy podjęli się redagowania periodyku, zapewne mieli świadomość, że Polska, po zakończeniu działań wojennych znajdzie się w bloku państw komunistycznych. Jednocześnie wychodzili z założenia, że ludzie wierzący, których w kraju była większość, muszą zdobyć pewną niezależność działania i możliwości funkcjonowania w realiach państwa rządzonego przez komunistów.

Pismo katolików świeckich

Władze zaakceptowały tę inicjatywę, gdyż w pierwszych latach po II wojnie światowej nie zdecydowały się jeszcze na otwartą walkę z Kościołem i początkowo zabiegały o przychylność hierarchii kościelnej, by tym samym zyskać legitymizację dla nowych rządów i ostudzić budzące się nastroje antykomunistyczne.

fot. www.tygodnikpowszechny.pl

Władze zaakceptowały tę inicjatywę, gdyż w pierwszych latach po II wojnie światowej nie zdecydowały się jeszcze na otwartą walkę z Kościołem i początkowo zabiegały o przychylność hierarchii kościelnej, by tym samym zyskać legitymizację dla nowych rządów.

„Tygodnik” przeznaczony był dla katolików świeckich i został całkowicie oddany w ich ręce, co symbolizowała osoba redaktora naczelnego, Jerzego Turowicza. Oprócz niego pierwszy numer zredagowali: założyciel pisma ks. Jan Piwowarczyk (który przez pierwsze lata również nim kierował, chociaż oficjalnie pełnił tylko funkcję asystenta kościelnego), Konstanty Turowski i Maria Czapska. Wkrótce do redakcji dołączyli: Stanisław Stomma, Antoni Gołubiew, Stefan Kisielewski, Zofia Starowieyska-Morstinowa, Paweł Jasienica i Jan Józef Szczepański. A potem także: Jacek Woźniakowski, Józefa Golmont-Hennelowa, ks. Andrzej Bardecki, Zbigniew Herbert i Zygmunt Kubiak.

Po 1956 r. do zespołu „Tygodnika” trafili m.in. Krzysztof Kozłowski, Mieczysław Pszon, Bronisław Mamoń, Jacek Susuł, Marek Skwarnicki, Tadeusz Żychiewicz i ks. Adam Boniecki. Na łamach pisma publikowali m.in. ks. Karol Wojtyła, Władysław Bartoszewski, Jerzy Zawieyski, Stefan Wilkanowicz, Leszek Kołakowski, Stanisław Lem, Tadeusz Kudliński i Czesław Zgorzelski.

Pierwszy numer „Tygodnika Powszechnego”

Początkowo redakcja mieściła się w Pałacu Arcybiskupim przy ul. Franciszkańskiej 3. Po niespełna roku, w styczniu 1946 r., przeniosła się do lokalu przy ul. Wiślniej 12, gdzie mieści się do dziś.

Linia programowa

Oblicze i charakter pisma oraz jego program, określone zostały w pierwszym numerze. Zapowiadano:

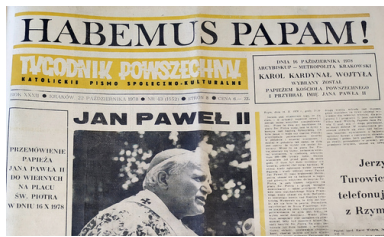
„«Tygodnik Powszechny» będzie pismem katolickim. Będzie więc zmierzał do utrwalenia katolickiej Prawdy w szerokich kołach naszego społeczeństwa i do wyrażania Jej w sprawach społeczno-kulturalnych, które życie bieżące niesie. «Tygodnik Powszechny» będzie pismem apolitycznym i bezpartyjnym. Z tego względu wykluczamy z niego zagadnienia aktualno-polityczne i walkę stronnictw”.

W historii „Tygodnika” do 1989 r. można wyodrębnić kilka okresów. Pierwszy to lata 1945-1953, gdy kształtowała się główna linia pisma. Środowisko krakowskie zaznaczało wówczas swą obecność w życiu publicznym, ale nie zamierzało stać się organem jakiejś grupy i dystansowało się do panującej ideologii.

Redaktorzy „Tygodnika Powszechnego” brali udział w obradach okrągłego stołu, a Jerzy Turowicz w imieniu opozycji obrady te inaugurował. W wyniku transformacji ustrojowej 1989 r. przedstawiciele pisma aktywnie włączyli się do polityki.

Drugi okres to lata 1953-1956, kiedy za odmowę zamieszczenia na pierwszej stronie nekrologu Stalina z jego zdjęciem w czarnej ramce, władze przekazały „Tygodnik” Stowarzyszeniu PAX (organizacji całkowicie podporządkowanej komunistom). Kolejny okres to lata 1956-1976. Wówczas, po odzyskaniu pisma, krakowskie środowisko katolików świeckich, w ramach sejmowego koła „Znak”, zaznaczyło swą obecność w systemie politycznym PRL, chociaż jednocześnie domagało się od władz respektowania pewnego minimum autonomii.

W następnym okresie, do 1981 r., środowisko pisma współpracowało z opozycją demokratyczną i współtworzyło „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego, wydawanie pisma zostało na kilka miesięcy zawieszane. Od maja 1982 r. „Tygodnik” ukazywał się już bez przerwy. W latach 80. stał się nieformalnym organem opozycji.

fot. ossolineum.pl

fot. ossolineum.pl

Redaktorzy „Tygodnika Powszechnego” brali udział w obradach okrągłego stołu, a Jerzy Turowicz w imieniu opozycji obrady te inaugurował. W wyniku transformacji ustrojowej 1989 r. przedstawiciele pisma aktywnie włączyli się do polityki. W rezultacie wyborów 4 czerwca 1989 r. dwaj zastępcy redaktora naczelnego – Józefa Hennelowa i Krzysztof Kozłowski – znaleźli się w parlamencie. Kozłowski został również ministrem spraw wewnętrznych w rządzie Tadeusza Mazowieckiego. Środowisko „Tygodnika” nie tylko miało spory udział w doprowadzeniu do „reglamentowanej rewolucji”, ale także odegrało istotną rolę w III RP.

Jerzy Turowicz (redaktor naczelny "Tygodnika Powszechnego" w l. 1945-1953 i 1956-1999) i ks. Adam Boniecki MIC (redaktor naczelny "Tygodnika Powszechnego" w l. 1999-2011), fot. Archiwum Tygodnika Powszechnego (za: gazeta.us.edu.pl)

Krzysztof Kozłowski i Władysław Bartoszewski

COFNIJ SIĘ